

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЕСТЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ С. КАРАВАНСЬКОГО КРІЗЬ ПРИЗМУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Напрацювання С. Караванського, поета, мовознавця, українознавця та лексикографа, служать вагомим джерелом відродження української мови у сфері художнього та спеціального перекладу. Словникарство С. Караванського доцільно розглядати як важливий мовний фактор націєтворення. Його словники набули популярності в Україні саме в період незалежності. Перекладацький творчий метод С. Караванського розглядається нами як продовження традицій утвердження національної ідентичності у сфері українського перекладу. Перекладацька діяльність С. Караванського є складним феноменом синергійного характеру, який

містить поєднання та взаємодію власних перекладознавчих ідей, опозиційних до офіційної мистецької доктрини тоталітарного СРСР, із пропагуванням традиційного українського національного віршування, яке спирається на звукопис. Завдяки виразній про-національній спрямованості мовознавчо-перекладацька діяльність С. Караванського виступає рушійною силою захисту та збереження української мови як основного складника національної культури [1, с. 2].

«Наша мова з естетикою – нерозливною», писав С. Караванський [2, с. 93]. Серед індивідуальних естетичних принципів С. Караванського чільне місце обіймає принцип живомовності. На сучасному етапі розвитку спеціального перекладу У застосуванні до спеціального перекладу зазначений принцип знаходитиме свою реалізацію у вживанні в якості відповідників так званих словообразів (термін С. Караванського, [3, с. 54]), наприклад, лексеми *гвинтокрил* замість *вертоліт*, *летовище* замість *аеродром* тощо. Слід зазначити, що принцип живомовності вибудовано на засадах пуризму, який обґрунтовували свого часу не тільки С. Караванський, а й інші українські мовознавці, наприклад, О. Синявський.

Серед естетичних принципів С. Караванського – *принцип стислості, «взаємoprитертості»* (за С. Караванським) слів, яка завжди йде в парі з образністю: «Українська мова має місткі форми в усіх шарах лексики. Визначальні риси нашої мови – сказати стисло, але розлого. Тому, на думку С. Караванського, слова, утворені за питомо українськими словотворчими моделями, можуть заступати собою й декілька слів: *ракето-літак* – *космічний апарат неодноразового використання»* [3, с. 38].

В основі *діяльнісноцентричного* аспекту творчого методу С. Караванського – формулювання норм цільової мови. Розглядаючи естетичні принципи С. Караванського під таким кутом зору, вважаємо перекладача, в термінах О. Ребрія, активним активним суб'єктом креативної дії на рівні взаємодії «мова оригіналу – мова перекладу». С. Караванський зазначає: «До всякої норми ніколи не шкодить підходити з певною дозою критичності. Бо крім норм існує ще здоровий глузд та мовний смак. Буває так, і часто буває, що *«граматично правильні фрази* (курсив – С. Й. К.) віддають штучністю або академічною дистильованістю» [2, с. 7].

Неоковирні конструкції тлумач називав *«переверти»* [2, с. 11]. Щоб їх поменшало у нашій мові, в «Російсько-українському словнику складної лексики» [4] С. Караванський вперше в історії української лексикографії утворює від кожного наведеного дієслова віддієслівні форми за питомо українськими словотвірними схемами, тим самим зробивши неоціненний внесок у розвиток спеціального перекладу, зокрема, української мови як цільової.

Вельми продуктивним виявляється також *принцип милозвучності* як основа питомо українського словотвору, слововжитку і структури речення. Наголос – душа мови, акцентує увагу перекладач С. Караванський. Між милозвучністю і наголосом існує сталий зв'язок, адже часокількість, тобто тривання довгих і коротких складів, спонукає перекладача до ошадності у виборі зображувальних засобів, щоб думка вільно гуляла, а словам було тісно.

С. Караванський сповідує *принцип органічності*. Тлумач самостійно приходить до наступного висновку: «Якщо ж перекладач вільно володіє рідною мовою, то й рішення підкаже сама мова. Отже, перекладач мусить мати краплину відваги, пливучи мовним океаном. Не боятися мовних рифів, бур і тайфунів» (з інтернет-інтерв'ю С. Караванського авторці цих тез).

До власних естетичних принципів С. Караванський додає *методи реконструкції та мовної археології*, щоб «втягати на світ Божий словесні форми, поховані під шарами накинutoї лексики», «забортну» лексику, пояснює перекладач [2, с. 32]. Мовний археологічний пошук полягає у ретельному вивченні живого мовлення, діалектів, споріднених або дочірніх мов, які частково зберегли риси неспотвореної соборної мови.

Отже, актуалізація живомовних призабутих форм, стислість та ритмічність мовленнєвого потоку, словотворення на основі питомо українських моделей відповідно до принципів мовотворчості С. Караванського сприяють розширенню комбінаторного та варіативного потенціалу української мови як цільової, а також розсувають межі образотворення з метою створення нових термінів метафоричного походження в царині спеціального перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Каширіна, І. В. Перекладацький метод Святослава Караванського : дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 016/ І. В. Каширіна. – Запоріжжя, 2020. – 317 с.
2. Караванський, С. До зір крізь терня, або хочу бути редактором [Текст] / С. Караванський. – Львів : БаК, 2008. – 120 с.
3. Караванський, С. Секрети української мови [Текст] / С. Караванський. – Львів : БаК, 2012. – 536 с.
4. Караванський, С. Російсько-український словник складної лексики. Київ : ВЦ «Академія», 1988. – 711 с.